

БЕРА ЂЕВРИЗ НИШИЋ

ОГЛЕДИ О СТИЛУ
И (КОН)ТЕКСТУ

Академска мисао
Београд, 2024.

Вера Ђевриз Нишић

ОГЛЕДИ О СТИЛУ И (КОН)ТЕКСТУ

Рецензенти:

проф. др Дијана Црњак, Филолошки факултет Бања Лука
проф. др Бранка Брчкало, Филозофски факултет Пале

Издавач:

Академска мисао, Београд

Штампа:

Академска мисао, Београд

Дизајн насловне стране:

Борис Поповић

Тираж:

200 примерака

ISBN 978-86-7466-803-0

Место и година издања:

Београд, 2024.

Објављивање књиге финансијски је подупрла Општина Источна Илица.

CIP Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
COBISS.SR-ID 136746761

www.akademska-misao.rs
office@akademska-misao.rs

НАПОМЕНА: Фотокопирање или умножавање на било који начин или поновно објављивање ове књиге –у целини или у деловима - није дозвољено без претходне изричите сагласности и писменог одобрења издавача.

САДРЖАЈ

УВОДНО СЛОВО	1
КОЛОКВИЈАЛИЗАЦИЈА И ВУЛГАРИЗАЦИЈА НОВИНСКОГ ИЗРАЗА.....	5
О УПОТРЕБИ ИЗРАЗА С ПЕЈОРАТИВНИМ ЗНАЧЕЊЕМ У НОВИНСКОЈ ВИЈЕСТИ И ИЗВЈЕШТАЈУ	7
Увод.....	7
Пејоративна номинација непожељних облика понашања	10
Етнички термини као пејоративни изрази.....	13
Пејоративна номинација карактерних особина.....	14
<i>Електронски извори</i>	18
<i>Литература</i>	19
ПЕЈОРАТИВНОСТ ЕТНИЧКИХ ЛЕКСЕМА И ИНФОРМАТИВНИ НОВИНСКИ ЖАНР	23
Уводна разматрања.....	23
Именске лексеме.....	25
Придјевске лексеме.....	28
Закључне напомене.....	30
<i>Електронски извори</i>	31
<i>Литература</i>	32
ЈЕЗИК СТАРОГ И НОВОГ НОВИНАРСТВА	35
ПРИЛОГ ПРОУЧАВАЊУ РАТНЕ ПУБЛИЦИСТИКЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ – СРПСКИ НЕДЈЕЉНИК ЈАВНОСТ.....	37
Увод.....	37
Структура садржаја и новинске рубрике	38
Тип новинских извјештаја и начин извјештавања	40
Наслови	42
Употреба стилских фигура.....	46
Закључак	49
<i>Извор</i>	51
<i>Литература</i>	52
ДОМИНАНТНИ ПОСТУПЦИ МЕТАФОРИЧКОГ УОКВИРИВАЊА У НОВИНСКИМ НАСЛОВИМА О ВИРУСУ КОРОНА	55
Уводне напомене	55
Персонификовано пресликавање.....	58
Деперсонификовано пресликавање.....	61
Пресликавање са семантичком компонентом рат	63
Закључне напомене.....	65
<i>Извори</i>	67
<i>Литература</i>	68

НОРМАТИВНИ VS. ПОЛИТИЧКИ ГОВОР	71
УПОТРЕБА ГЛАГОЛСКИХ ФРАЗЕОЛОШКИХ ЈЕДИНИЦА	
У ПОЛИТИЧКОМ ДИСКУРСУ	73
Уводне напомене	73
Главне карактеристике фразеологизама.....	75
Анализа корпуса.....	76
Глаголски фразеологизми.....	77
Закључне напомене.....	84
<i>Електронски извори</i>	86
<i>Литература</i>	87
НЕКА ЗАПАЖАЊА О КАРАКТЕРИСТИКАМА ГОМИЛАЊА РИЈЕЧИ	
У ИЗВЈЕШТАЈИМА ЕВРОПСКЕ КОМИСИЈЕ ЗА БиХ.....	89
Уводне напомене	89
Синтаксичке карактеристике извјештаја.....	90
Низ синтаксема.....	92
Синтагматски низ	93
Комбиновани низ.....	95
Закључне напомене.....	96
<i>Извор</i>	98
<i>Литература</i>	99
О СИНОНИМСКИМ ВАРИЈАНТАМА У ДИСКУРСУ ЕЛЕКТРОНСКИХ МЕДИЈА	
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ И ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ.....	101
Приступ теми.....	101
Одредница судство, криминал и правосуђе.....	106
Одредница унутрашња политика, економија и спорт	110
Умјесто закључка.....	114
<i>Електронски извори</i>	116
<i>Литература</i>	117
БИБЛИОГРАФСКА ЗАБИЉЕШКА	120
ИНДЕКС ПОЈМОВА.....	121
О АУТОРУ.....	122

УВОДНО СЛОВО

Књига *Огледи о стилу и (кон)тексту* настала је синтезом седам чланака од којих је пет претходно објављено у научним часописима или у зборницима с научних конференција, с тим да су они овдје дорађени како би употпунили садржајну структуру књиге. Сама књига освјетљава функционалностилске аспекте разуђености српског стандардног језика. Функционални стилови, као стандарднојезички подсистеми, настају као резултат истовременог дјеловања трију фактора који укључују – човјека, тј. говорника или писца, друштво и изражајне могућности помоћу језичких средстава.

Публицистички (новинарски) стил, који је у средишту ове књиге, одликује се функционалностилском поливалентношћу, у коме се како због медијске тако и због жанровске издиференцираности јавља читав низ специфичних карактеристика присутних прије свега на морфолошком, лексичком и синтаксичком нивоу. У готово свим савременим медијима постала је незаобилазна употреба и елемената разговорног језика, па тако и у језику штампаних медија. Данас је информативни садржај све више таблоидан и сензационалистички, посебно ако се имају у виду услови масовне, непрегледне могућности објављивања углавном униформисаних, идентичних текстова, гдје све више долази до изражаја културолошко стање стварности.

Други функционални стил којим се овдје бавимо, а то је административно-правни, такође је један од језичких стилова јавне комуникације. Два су разлога која су нас потакнула да се посветимо тој теми. Први, зато што је административни функционални стил изнимно захтјеван и изискује много конкретности и рационалности. Други је разлог то што се у досадашњим истраживањима недовољно пажње посветило лингвистичким аспектима правних аката, и поред тога што је језик један од примарних инструмената нормативне технике.

Сама књига подијељена је у три поглавља. Прва цјелина *Колоквијализација и вулгаризација новинског израза* укључује два рада који се баве употребом израза с погрдним значењем у информативним новинским врстама. Сви они облици

новинарске комуникације који у својој суштини вријеђају углед, част и достојанство, и као такви пролазе комуникацијским каналима, потпадају под тзв. друштвено штетне комуникацијске облике. Етничке лексеме могу се, под утицајем екстралингвистичких чинилаца, „пунити значењем“, па се етноними, као и етници, употребљавају не само неутрално него често и у пејоративном значењу. Друго поглавље књиге насловљено *Језик старог и новог новинарства* такође чине два рада. Први рад доноси осврт на ратну публицистику Републике Српске. Иако је до сада објављен немали број студија о јавном медијском извјештавању у ванредним друштвеним или политичким условима, ипак је недовољно пажње посвећено и ратној публицистици Републике Српске, а што уједно отежава успостављање система њене културолошко-друштвене валоризације. Други чланак посвећен је употреби негативно обојених језичких израза који чине једну од главних одлика сензационализма у медијским насловима о пандемији вируса корона.

Три тематске цјелине које окупља посљедње поглавље књиге баве се лексичко-семантичким специфичностима политичког и информативног језика. Кад је ријеч о фразеолошким изразима као средствима експресивизације актуелног садржаја дискурса у жанру политичких саопштења, њихова употреба, захваљујући амбивалентности и стварању бројних значењских суодноса, може имати улогу прикривања правога садржаја или утицања на јавну перцепцију медијских и/или политичких порука. Анализа синтаксичких форми које проширују структуру реченице на примјеру извјештаја Европске комисије за БиХ, показала је да анализирани извјештаји показују висок степен језичке економије, с тим што редукацију на плану израза не прати редукација на плану садржаја. Посљедњи рад у књизи приказује сегмент језичке стварности у данашњој државној заједници Босни и Херцеговини. Српски језик, без обзира на свој номинацијски дисконтинуитет, задржао је свој идентитетски лингвистички континуитет. У варијантски раслојеном или полицентричном типу језика какав је и српски, постојање синонима на нивоу језика као дијасистема увијек је нужност и објективна стварност. Анализом разликовних варијантно обиљежених лексичких јединица у информативним жанровима публицистичког стила, показује се више сличности или потпуне подударности него што је разлика.

Надамо се да ће ова књига, без обзира на све недостатке који накнадно буду уочени, бити добар подстицај за даља истраживања прије свега функционалностилске проблематике стандардног српског језика, као и испитивања лексичких и фигуративних слојева јавног дискурса у Републици Српској, узимајући у обзир и екстралингвистички аспект.

Вера Ђеврић Нишић

Источна Илиџа

Јануара 2024.